

Oponentský posudek habilitační práce

Autorka: MgA. Markéta Potužáková, PhD.

Název: Sedm cest k jednomu příběhu

Předložená habilitační práce Markéty Potužákové je vědomě prezentována jako fragment - autorka z připravované knihy *Sedm sester*, napsané společně s Přemyslem Rutem, vybrala pasáže, jejichž je výhradní autorkou. Upozorňuje ovšem, že knihu koncipovali s Rutem společně a že je těžké důsledně oddělit autorský vklad každého z nich: přesto se o to pokusila a tam, kde je v rámci logiky výkladu nucena použít pasáže sepsané svým spoluautorem, zřetelně (i graficky) na tuto skutečnost upozorní.

Nevím, co na takovou situaci říkají příslušné školní předpisy, za sebe osobně bych ovšem neviděl nic špatného prezentovat se dílem nikoli výhradně autorským, ale participací na dílu kolektivním, V přírodních vědách je běžné, že většina odborných textů má kolektivní autorství - a na divadelní akademii je rovněž běžné, že pedagogové získávají příslušné tituly na základě umělecké činnosti, tj. podílu na kolektivním díle, jakým divadelní inscenace ze své podstaty je.

Chápu samozřejmě, že se habilitantka v dané situaci pokouší o maximálně korektní řešení, i to má však své problémy. Ten hlavní jsem naznačil už v první větě: místo celku je nám předložen fragment, a to navíc fragment z celku dost promyšleně komponovaného.

Sedm sester, jak se z předloženého textu jeví, je pokusem o důkladnou analýzu dějin různých narativních zpracování jedné fabule: příběhu o jeptišce, která zhřeší opuštěním klášterního společenství, a když se do kláštera po delší době kajícíně vrátí, zjistí, že její roli mezi tím vykonávala Panna Maria (potažmo jiná světice).

Množství verzí tohoto prostého příběhu je v *Sedmi sestřích* rozčleněno do sedmi pomyslných trsů podle formy literárního zpracování: postupně se setkáváme s legendistickou podobou "čisté fabule", s verzemi písňovými, básnickými i povídkovými, s dramatickými texty i operními librety a v poslední kapitole s poměrně neurčitě definovaným fenoménem "parafráze", reprezentovaným zde Zeyerovou *Sestrou Paskalínou*.

Co se týče tematického rozvržení spoluautorského podílu, definuje jej habilitantka v Předmluvě takto:

"Zajímalo nás

1/ jak se chová týž příběh v různých žánrech, jimiž může být vyprávěn (to je

*pohled dramaturgický, kterým k práci přispěl muj spoluautor),
2/ jak se v souvislosti s těmito žánrovými proměnami mění nároky příběhu
na interpreta (to je pohled herecký – v širokém smyslu, aby se do něho vešel
i přednes mluveného, někdy dokonce zpívaného slova; z tohoto hlediska jsem
téma sledovala já).”*

Po četbě práce se ovšem zdá, že onen pohled dramaturgický je v celku práce primární (a snad se to nezdá jen proto, že autorem tohoto posudku je dramaturg). Nebo ne snad vysloveně primární, ale univerzálnější: pro dramaturga mohou být podnětné i umělecky problematické, vyloženě kýčovité či vývojem literatury už zřetelně antikvované varianty zkoumaného tématu. Naopak, smysl příběhu se může dobrému interpretovi vyjevit tím ostřeji, čím výrazněji se od něj autor jeho adaptace odklání a nahrazuje jej efektními a dobově populárními vypravěčskými rekvizitami.

To ovšem neplatí pro “pohled herecký”, ten má smysl pouze v případech, kdy je autor přesvědčen o přetrvávajícím půvabu a přitažlivosti textu pro soudobého diváka a posluchače. Ano, tento půvab může být za jistých okolností způsoben i “kouzlem nechtěného” a interpret může s patričním nadhledem podat (a prodat) i texty, které jsou s aktuálními estetickými normami ve výrazném nesouladu. Přesto se domnívám, že je zde podstatný limit: zatímco všechny v práci citované varianty výchozího tématu má smysl “dramaturgicky” analyzovat, zdaleka ne všechny má smysl pro dnešního posluchače interpretačně “oživovat”. A proto zdaleka ne u všech má smysl uvažovat nad jejich nejvhodnějším interpretačním uchopením.

Tuto výhradu - myslím si - dokládá i samotná struktura práce. Její nejcennější postřehy jsou uloženy zhruba v její první třetině, kde autorka prokazuje zřetelný cit a zkušenost s interpretací textů jazykově i formálně odlehých naší dnešní posluchačské zkušenosti. Na jejich “radách” potenciálnímu interpretovi je obzvláště cenné, že neulpívají na formální stránce přednesu, ale stále zdůrazňují myšlenkový kontakt s posluchačem.

Habilitantka zde odstíněně a konkrétně ukazuje, jak je pro interpreta nezbytný stálý myšlenkový kontakt s posluchačem a vzbuzení jeho důvěry v interpretovo uchopení textu. Pokud posluchač nabyde dojmu, že se interpret bezpečně orientuje v textu jak významově, tak esteticky, dokáže v přednášeném textu akceptovat i leccos archaického či přímo nesrozumitelného. Z jakých konkrétních detailů se vzbuzení takového dojmu skládá či na jakých konkrétních detailech může interpret posluchačovu důvěru ztratit, je zde předvedeno široce a přesvědčivě.

Podobných interpretačních zamyšlení však v průběhu práce valem ubývá - v závěrečných třech kapitolách, věnovaných dramatu, opeře a parafrázím, je jich už naprosté minimum. Podobně je příznačné, že dva habilitantčiny výkony z oblasti uměleckého překladu, které tvoří výraznou

část práce - překlady Nodierovy *Legendy o sestře Beatrici* (s. 74-91) a Maeterlinckovy *Sestry Beatrice* (s. 126-150) - nejsou po stránce případné interpretace komentovány prakticky vůbec. Ale i u dalších textů se jejich kompletní citace bez “dramaturgického” komentáře jeví jako neadekvátně rozsáhlá - viz obsáhlý úryvek (s. 112-119) z Kubkových *Karlštejnských vigilií*, kde stručný a věcný komentář habilitantky přitom jasně dokazuje, že si je plně vědoma toho, že pro dnešní publikum text postrádá jak aktuální estetickou hodnotu, tak případné “kouzlo nechtěného” - a že zvolit si jej dnes k interpretaci vlastně nedává smysl.

Pokud by měl předložený fragment stát opravdu plnohodnotně “sám o sobě”, prospěly by mu naopak po mém soudu zobecňující pasáže, které by vykročily i za hranice “poučení z různých podob jednoho příběhu”. Mohly by se týkat jednak obecnějších otázek uměleckého přednesu starších textů, jednak autorčiných tvůrčích i pedagogických zkušeností z dané oblasti.

Není mi vůbec milé přivítat předloženou habilitační práci tolika výhradami. Svědčí totiž o autorčině formulační schopnosti, velké zkušenosti s oblastí uměleckého přednesu, hlubokém smyslu pro řečovou i literární kulturu i intenzivním myšlení v kontextech. Proto navzdory výše zmíněným připomínkám práci doporučuji k obhajobě před uměleckou radou DAMU.

Otázky k obhajobě:

- 1) používáte texty citované v habilitační práci i jako “materiál” ve své pedagogické praxi? A s jakým výsledkem?
- 2) Jakým způsobem se může interpret vyrovnat zdárně s textem, který pro aktuální estetické vnímání má už jen roli dobové kuriozity? Jakými výrazovými prostředí může přesvědčit posluchače o jeho poutavosti?
- 3) Pokud by se vaše práce orientovala čistě na problematiku přednesu starších textů a nevázala by se na dramaturgické hledisko “různých variant jednoho příběhu”, jaké texty byste pro demonstraci vhodného přednášičského postupu volila nejraději?
- 4) Dokážete popsat, jakým způsobem jste při překladu v práci citovaných literárních textů zúročila vlastní interpretační zkušenost?

V Brně dne 7. 11. 2022

doc. MgA. Jan Šotkovský, PhD.